

2. ARTIKLER

2.1. PÅ RÅDHUSET, I KIRKEN – ELLER HELT UDE I SKOVEN? VIELSESBEMYNDIGELSE I DANMARK

Bryllup: På rådhuset eller i kirken? Den beslutning står på huskelisten for mange kommende brudepar, når de gør sig overvejelser om, hvilke rammer der vil passe sig bedst for det ritual, der skal gøre dem til 'mand og kone' i statens- og måske også Guds øjne. Men hvor valget mellem religiøst og borgerligt ægteskab i dag er et valg som parret træffer, har det ikke altid været sådan. Indtil 1922 var borgerligt ægteskab anset for et slags nødægteskab for blandede ægteskaber og for folk, der havde valgt at stå uden for et trossamfund (inklusiv Folkekirken).

Af [Lene Kühle](#), phd, lektor i religionssociologi, Afdeling for Religionsvidenskab, Det teologiske Fakultet, Aarhus Universitet

Når man siger 'kirkelig vielse', kommer mange umiddelbart til at tænke på et 'rigtigt' kirkebryllup. Men en kirkelige vielse kan også være noget helt andet. For kirkelig vielse kan nemlig også foretages af repræsentanter for godkendte og anerkendte [\[1\]](#) trossamfund uden for Folkekirken, hvis de besidder en særlig bemyndigelse og i øvrigt lever op til visse [krav](#) fx dokumentation for lovligt ophold i Danmark, som skal ses i lyset af, at den pågældende udøver offentlig myndighed. Men hvordan er det blevet sådan, at buddhistister, muslimer og asatroenede har lov til at udføre vielser med borgerlig gyldighed?

Ifølge Grundlovens § 69 ordnes "de fra folkekirken afvigende samfunds forhold... nærmere ved lov". Denne paragraf stammer tilbage fra den første grundlov i 1849 og selvom Grundloven altså peger på, at en sådan lov var nødvendig, blev den aldrig til noget. Der var uenighed om, hvem der skulle komme med udkast – politikerne, folkekirken eller de religiøse minoriteter selv - og da behovet for en sådan lov åbenbart ikke var påtrængende, gled den lidt i glemmebogen. I stedet er de religiøse minoriteters forhold i Danmark blevet reguleret af forskellige andre love.

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

Den vigtigste har været ægteskabsloven, som giver repræsentanter for religiøse minoriteter ret til at udføre vielser med borgerlig gyldighed. Selve begrebet trossamfund defineres faktisk i mange år ud fra denne lov, således at det at være et trossamfund i Danmark har hængt sammen med, at man havde bedt om og fået vielsesbemyndigelse.

Diskussionen om borgerlig og religiøs/kirkelig vielse

Med Grundloven i 1849 blev de religiøse minoriteter i princippet sikret religionsfrihed. I realiteten var en række af enevældens anordninger imidlertid fortsat gældende. Således var indgåelse af ægteskab også efter Grundlovens indførelse kun muligt i Folkekirken eller de trossamfund (katolikkerne, de reformerte og jøderne), der før Grundloven havde fået en eller anden form for anerkendelse.^[2] Det var selvfølgelig ikke så heldigt, at der var folk som ikke kunne få lov til at blive gift, så i 1850 blev *Forslag til Lov om Trosfrihed* fremsat. Loven skulle sikre alle landets borgere adgang til borgerligt ægteskab, navngivelse og konfirmation uanset religiøst tilhørsforhold. Dette lovforslag mødte imidlertid modstand blandt såvel rigsdagen som i befolkningen. Der blev således iværksat en underskriftsindsamling, og tusinder skrev under på en protest imod lovforslaget med henvisning til, at man ønskede at beholde den "fædrenetro og nedarvede kirkeskikke" som det hed.^[3] I stedet blev *Lov af 13de April 1851 om Ægteskabs Indgaaelse* fremsat og vedtaget. Loven betød, at borgerligt ægteskab var et slags 'nødægteskab' som kun kunne indgås af et par, der ikke begge tilhørte enten Folkekirken eller et anerkendt trossamfund. Hvis begge parter var medlem af et anerkendt trossamfund eller af Folkekirken (på dette tidspunkt de reformerte, jøderne og katolikkerne), forpligtede man sig til at blive viet inden for dette trossamfund. Der var nogle, der syntes, at staten derved gav Folkekirken og de andre trossamfund unødigt magt: De kunne jo nægte at vie folk, som ikke opførte sig, som Folkekirken eller trossamfund ønskede. Der var derfor flere forsøg på at få valgfrihed mellem borgerlig og religiøs vielse^[4], men der skete først noget, da en fælles skandinavisk kommission blev oprettet i 1910. I årene 1913 og 1918 udarbejdede den en betænkning om en række lovudkast om vielser^[5]. Kommissionen foreslog bl.a., at der skulle være valgfrihed mellem borgerlig og kirkelig vielse, men den danske justitsminister foretrak obligatorisk borgerlig vielse (og altså afskaffelse af Folkekirkens ret til at foretage juridisk bindende vielser), som var det almindelige i mange lande, hvilket også et flertal i Folketinget tilsluttede sig. Det var derfor overraskende, at loven, da den endeligt blev vedtaget i 1922 gav valgfrihed mellem borgerlig og kirkelig vielse (inden for Folkekirken og de anerkendte trossamfund). Selvom interessen for at blive et anerkendt trossamfund derved tilsyneladende mindskedes, var der fortsat trossamfund, der ansøgte om at blive anerkendte som trossamfund og dermed bl.a. få bemyndigelse til at udføre vielser.^[6] I løbet af de næste årrækker opnåede en række trossamfund anerkendelse, men der var også en række religionssamfund der blev afvist bl.a. Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige og Syvendedagsadventisternes i 1956, Jehovas Vidner i 1957 og Islam Danmark i 1961. Der var en voksende følelse af, at systemet med anerkendelse ikke længere var helt tidssvarende.

Den nye ægteskabslov

En løsning blev fundet med den nye ægteskabslov af 1969, som åbnede muligheden for, at rettigheden til at foretage vielser med offentlig gyldighed blev spredt til et større antal religiøse samfund. Det var ikke problematikken med minoritetsreligionerne, der var den drivende kraft bag bestræbelserne på at få gennemført en ny ægteskabslov. Debatten drejede sig derimod om at tilpasse lovgivningen "til de ændrede samfundsforhold, ændringen af kvindens stilling i samfundet og de heraf følgende ændringer af ægteskabsinstitutionen"^[7]. Ændringerne af de religiøse samfunds position synes sammen med en mængde andre ændringer primært at blive

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

betragtet som "tekniske ændringer."^[8] og holdningen synes generelt at være, at der ikke er meget at diskutere i lovforslaget. Det overordnede spørgsmål om vielsebemyndigelsens tilknytning til kirkelige instanser bringes dog op under 1.behandling af lovforslaget, hvor Poul Dam (SF) understreger, at han "i overensstemmelse med god grundtvigsk tradition...mener, at ægteskabet er en borgerlig sag", og at "det obligatoriske borgerlige ægteskab" simpelt hen er "en konsekvens af den fulde religionsfrihed, der blev indført ved grundloven i sin tid"^[9](ibid.). Justitsminister Thestrup (KF) finder imidlertid, at det er indlysende, at ægteskabet er en borgerlig indretning, men at "det ved siden af at være en borgerlig indretning tillige kan få den kirkelige velsignelse, er en anden sag"(op.cit: 642). Dermed lukker debatten. 1.behandlingen af en alternativ ægteskabslov fremsat af SF (som kun når til 1.behandling) og 2.behandlingen af ovennævnte lovforslag viser imidlertid, at opfattelsen af, at kun et borgerligt ægteskab skal have offentlig gyldighed, er ganske udbredt. Således indgår afskaffelsen af det kirkelige ægteskabs borgerlige gyldighed i SFs lovforslag, og denne del af loven støttes af såvel Else-Merete Ross fra Det Radikale Venstre som (tidligere kirkeminister) Bodil Koch fra Socialdemokratiet. Hovedargumentet fra såvel Else-Merete Ross som Bodil Koch er dog ikke hensynet til en ligestilling af de andre trossamfunds medlemmer, men snarere et ønske om at de folk, der vælger en vielse i kirken skal gøre det ud fra en vis overvejelse og ikke bare fordi, at man ved et kirkebryllup bliver "fri for balladen med de gamle, bedstemor græder, og tante Agathe vrider sine hænder, og det gør jo da heller ikke noget, det er da også festligt, det kan da ikke skade".^[10] Diskussionen giver dog ikke anledning til ændringsforslag til lovforslaget. Ægteskabsloven af 1968 gav imidlertid anledning til ændringer på endnu et punkt. I den tidligere ægteskabslov var det som betingelse for ægteskab mellem en mand og en kvinde, som ikke tilhører samme trossamfund, skrevet, at parret skulle afgive erklæring om, i hvilken tro barnet skal opdrages. Denne paragraf blev med 1968-loven afskaffet.

Statistik om vielser

Siden 1922 har man altså frit kunnet vælge mellem borgerligt og religiøs vielse, men det medførte ikke, at de kirkelige vielser gik ud af brug. I tabel 1 nedenfor ses antallet af henholdsvis borgerlige og kirkelige (som altså ikke kun indbefatter vielser inden for Folkekirken, men også frikirkelige, buddhistiske og muslimske) vielser. I årene indtil 1909-1920 er der hvert år 1200-1600 par, der bliver borgerligt viet. Efter 1923 stiger antallet hvert år, til det stabiliseres på et niveau omkring 11-13.000 i 1930'erne, 1940'erne, 1950 og 1960'erne. Antallet af borgerlige vielser stiger lidt i begyndelsen af 1970'erne, men det falder derefter, sammen med det samlede antal vielser i øvrigt. Siden midten af 1990'erne er antallet af borgerlige vielser vokset, og i 1999 overgår antallet af borgerlige vielser for første gang nogensinde antallet af religiøse/kirkelige vielser. I 2008 var 55 procent af vielserne borgerlige.

[TABEL OG TABELOVERSIGT OVER KIRKELIGE VIELSER](#)

[TABEL OVER IKKE-KRISTNE VIELSER](#)

[TABEL OVER KIRKELIGE VELSIGNALSER](#)

De kirkelige vielser fulgte indtil begyndelsen af 1970'erne tæt udviklingen i det totale antal vielser, men har siden et absolut lavpunkt i 1982 stabiliseret sig på et niveau mellem 15.000 og 17.000 vielser om året. Langt størstedelen af de kirkelige vielser foretages inden for Folkekirken, men der foretages også omkring 1000 vielser i godkendte trossamfund. Selvom antallet af godkendte trossamfund er vokset meget inden for de sidste ti år, er antallet af vielser ikke fulgt med. Hvor der i 1999 blev foretaget 700 vielser i de godkendte trossamfund,

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

blev der i 2009 foretaget^[11] nogenlunde det samme antal, fordelt med ca. 465 inden for de kristne eller kristendomsinspirerede trossamfund samt ca. 250 i de andre trossamfund. Da antallet af godkendte trossamfund steg meget fra 1989 til 1999 steg antallet af kirkelige vielser uden for Folkekirken tilsvarende (fra 462 til 700), men tallene tyder altså på at væksten i antallet af godkendte trossamfund ikke ledsages af en større interesse for at foretage kirkelige vielser uden for Folkekirken. De godkendte trossamfund, som foretog flest vielser er Den Katolske Kirke (97), Jehovas Vidner (88), Norske kirke (120), Svenska Gustafs församlingen i København (40), pinsekirkerne (31). Det var også disse trossamfund, som stod for størstedelen af vielserne i 1999 og 1989 (se diskussion af tal for vielser for de kristne trossamfund).

Kirkelige vielser	1989	1999	2008	2009
Den Katolske Kirke	151	147	113	97
Jehovas Vidner	102	123	76	88
Norske kirke	24	100	150	120
Svenska Gustafs församlingen i København	4 *	122	100	40
Pinsekirkerne	Ukendt	42	Ukendt	31
Baptistkirken	94	28	Ukendt	Ukendt

Fig 1, Kilde: Danmarks Statistik, Kirkestatistikken 1989, 1999 samt [Religion i Danmark 2009](#) og [2010](#).

*: Tallet i 1989 refererer kun til vielser blandt kernemenigheden, mens tallene i de øvrige år inkluderer vielser af svenske statsborgere.

Der har været 45 buddhistiske vielser, Baha'i har haft én vielse, mens mandæerne samlet i Den Mandæiske Manda har udført tre vielser med offentlig gyldighed. Vi har ikke modtaget oplysninger fra de hinduistiske trossamfund om vielser, men Mosaik Trossamfund har udført tre. Alevi Forbundet har foretaget syv vielser, men i modsætning til de ovenfor nævnte har man valgt at lade det være op til ægteparret, om de også vil forbi rådhuset, og disse vielser har derfor ikke juridisk gyldighed. Fra de muslimske trossamfund har vi modtaget oplysninger om omkring 200 vielser, men det er i nogle tilfælde uklart, om vielserne har juridisk gyldighed eller udelukkende etablerer et muslimsk ægteskab, men ikke et offentligt gyldigt et. Der er faktisk kun syv af de godkendte muslimske trossamfund, som vi har haft kontakt med, som angiver, at de benytter sig af retten til at udføre en juridisk gyldig vielse. Det tyrkiske Odense Selimiye Moske har således i 2009 haft ca. ti bryllupper, men ingen af vielserne har været forrettet af imamen, da trossamfundet foretrækker at benytte rådhuset. Modsat står Albansk Trossamfund som angiver at have haft 50 vielser, men som understreger, at de udelukkende

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

udfører vielser, der også er juridisk gyldige, da de anser dette for det bedste. Det shiamuslimske trossamfund Ahlul Bait gør derimod begge dele, idet der i 2009 har været 50-100 bryllupper, hvoraf mellem 10-20 af disse vielser har været juridisk gyldige. Det er i øvrigt ikke ualmindelige også i Folkekirken og i de kristne frikirker, at man vælger at udføre en vielse uden juridisk gyldighed, selvom man normalt vil forvente at en borgerlig vielse allerede er foretaget. Vi har modtaget oplysninger om 14 velsignelser i de kristne godkendte trossamfund, altså 14 vielser uden borgerlig gyldighed. De fleste kristne trossamfund har ikke noget problem med at velsigne vielser foretaget på rådhuset. Den katolske kirke er dog en undtagelse, da ægteskabet ifølge katolsk teologi er et sakramente. Hvis man katolsk set vil have et ægteskab, hvor vielsen er foretaget på rådhuset, godkendt som et sakramentalt katolsk ægteskab, ansøger man som regel om godkendelse via det katolske bispekontor. Der kan være en række forhold der gør, at ægteskabet ikke kan godkendes. Det kan fx være, at en af parterne har været gift katolsk før, og ægtefællen stadig er i live. Det ville være problematisk set fra katolsk hold, hvis kirken velsignede et ægteskab mellem fraskilte. Den katolske kirke er derfor tøvende i forhold til at velsigne rådhusægteskaber,

Men hvorfor kræver det egentlig en religiøs tro for at modtage bemyndigelse til at vie? Sidste år var der en debat i medierne efter, at Humanistisk Samfund, en forening med 325 medlemmer som ønsker at tilbyde en fuld ikke-religiøs livstolkning, havde ytret ønske om at få vielsesret.^[12] Selv om de endnu ikke har denne bemyndigelse – som man umiddelbart kun kan få hvis man bliver godkendt som trossamfund- så foretog Humanistisk Samfund i 2009 otte vielser. ([se Kirstine Helboe Johansens artikel](#)).

Kirkelig og borgerlig vielse- er det dobbeltkonfekt?

I Danmark kan man både blive viet borgerligt (på rådhuset) og kirkeligt med borgerlig gyldighed. I begyndelsen af det 20. århundrede var den kirkelige vielse med borgerlig gyldighed nær ved at blive afskaffet, men selv efter at der blev åbnet for valgfrihed mellem borgerlig og kirkelig vielse vedblev den kirkelige vielse med at være det mest almindelige. Det er først i de senere år, at antallet af borgerlige vielser har overhalet antallet af kirkelige vielser. Men hvis antallet af borgerlige vielser fortsat stiger på bekostning af kirkelige vielser, kan den kirkelige vielse måske komme i farezonen. Det er trods alt administrativt mere besværligt at have to systemer for ægteskabsindgåelse og tilstedeværelsen af såvel borgerlig som kirkelig vielse kan forekomme som en unødvendig dobbelthet. I mange lande er det kun den borgerlige vielse, der har gyldighed og mange også teologer synes egentlig at det ville være mest naturligt, hvis alle vielser var borgerlige, som kirken derefter kunne [velsigne, hvis parret ønsker det](#).

Indgåede registrerede partnerskaber 1999-2008										
Kilde. Danmarks Statistik										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	296	308	347	303	320	333	394	400	425	441

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

Det er dog ikke så meget her diskussionen om borgerlig og kirkelig vielse finder sted i øjeblikket. I 1989 fandt verdens første officielle vielse af et homoseksuel par sted på Københavns Rådhus, og siden er antallet af registrerede partnerskaber vokset til et niveau omkring 400 om året (se tabel nedenfor). Det registrerede partnerskab har på de fleste områder de samme økonomiske og juridiske konsekvenser som ægteskaber mellem mand og kvinde. Men nogle ønsker, at det også skal være muligt at udføre kirkelige vielser mellem to personer af samme køn. For de fleste godkendte trossamfund i Danmark vil dette formodentlig være utænkeligt, men i forhold til Folkekirken har der i senere år været en omfattende debat om dette. Pga. Folkekirkens særlige forhold er det imidlertid ikke alene Folkekirken selv, der skal afgøre dette, men [kirkeministeren](#) og [mange politikere er positivt indstillede og der er tilsyneladende også en positiv holdning i befolkningen](#). Ifølge en rundspørge som Kristeligt Dagblad har foretaget vil det det endda ikke [føre til masseudmeldinger af Folkekirken](#), som nogen ellers har frygtet.

Antallet af godkendte trossamfund er vokset i de senere år. Selvom mange af de godkendte trossamfund ikke benytter sig af retten til at vie, kan selve den religiøse mangfoldighed give anledning til problemer. Hvis alle mulige religiøse samfund skal have ret til at vie, skal da ikke også ikke-religiøse grupper have lov? Og er den administrative byrde forbundet med uddelegeringen (og kontrollen med udøvelsen) af 'borgerlig autoritet' værd at opretholde? Selv hvis den kirkelige vielse ikke længere har borgerlig gyldighed, kan kirker, templer, synagoger, moskeer, dagligstuer, kontorer og skovlysninger fortsat fungere som ramme for religiøse ritualer eller kontraktudformninger, der statuerer at dette par er et ægtepar i Guds øjne. Men hvis det også skal være det i statens øjne, skal man lige en tur forbi rådhuset.

Udviklingen i borgerlige og kirkelige vielser er en dimension af udvikling af religion i Danmark. Overraskende nok er antallet af kirkelige vielser uden for Folkekirken ikke steget i de sidste ti år på trods af, at antallet af godkendte trossamfund er vokset stærkt. Udviklingen i vielser afspejler udviklingen inden for de individuelle trossamfund, men det belyser i endnu højere grad spørgsmålet om relationen mellem staten og de mange trossamfund, som findes i Danmark i dag. Stigningen i antallet af godkendte trossamfund afspejler en udvidet pluralisme, hvor staten i voksende omfang indgår i retslige relationer med andre trossamfund. Men at mange af de godkendte trossamfund ikke benytter sig af muligheden for at virke som borgerlig myndighed i forbindelse med vielser, bør tænde vores nysgerrighed. Hvorfor benytter de sig ikke af dette privilegium? Ønsker de nye godkendte trossamfund primært en symbolsk anerkendelse (se [Tim Jensens artikel](#)). Ser de forskellige trossamfund deres forhold til staten på en ny måde? Og hvordan skal staten reagere på dette? Her mangler der stadig noget forskning.

Hvis du vil vide mere:

Hjelholt, Holger "Under junigrundloven (1849-66)" s xx i *Den Danske Rigsdag 1849-1949*, Schultz København, 1949.

Glædemark H.J.H *Kirkeforfatningsspørgsmaalet i Danmark*, Munksgaard København, 1948.

www.borgerligt-bryllup.dk

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

www.brudoggom.dk

www.kristeligt-dagblad.dk/homoseksuelle-vielser

[1] Selvom der er mindre forskelle mellem de to kategorier af trossamfund, følges den gængse praksis med at betegne dem begge under et som godkendte trossamfund.

[2] Disse trossamfund blev før grundloven betegnede som 'tolerede' eller som *religiones secundum quid receptæ*. Se Lene Kühle *Out of Many, One*, s. 93 for en nærmere diskussion.

[3] Se Hjelholt, Holger "Under junigrundloven (1849-66)" i *Den Danske Rigsdag 1849-1949*, Schultz København, 1949, s. 159.

[4] Der var forsøg på at ændre loven i 1895/96 og 1897/98, men disse lovforslag blev ikke vedtaget

[5] Bl.a. *Lov om Ægteskabets Indgåelse og Ægteskabets Opløsning ved Skilsmisse og Lov om Ægteskabets Retsvirkninger*, hvoraf det første i øvrigt blev ophøjet til lov i Sverige i 1915 og Norge i 1918.

[6] Jf. Kirkeministeriets skrivelse til Evangelisch-lutherske Landeskirche af 10 oktober 1927

[7] Se, Folketingstidende B 1968/69, sp. 1887.

[8] Folketingets Forhandlinger 1968/69, sp. 617, sp. 620.

[9] Folketingets Forhandlinger 1968/69, :sp 630.

[10] FT 1968/69, s. 672.

[11] Det skal bemærkes, at vi ikke har modtaget svar fra alle godkendte trossamfund, og at det reelle antal derfor kan være lidt større. Det samme gælder dog for tallene i 1999, som slet ikke inkluderer vielser i de muslimske godkendte trossamfund.

[12]<http://politiken.dk/indland/article673399.ece>